

ZADRUGA.

Glasilo »Zadružne Zveze v Celju«.

O pojmu, pomenu in splošnih načelih kmetijskega zadružništva.

II.

Novodobna zadruga se ni razvila iz njej podobnih prej obstoječih gospodarskih organizacij. Četudi novodobna zadruga združuje, kakor one stare organizacije, mnogo posameznikov v svrhu izvrševanja nalog, katerih posameznik ne bi zmogel; četudi temelji na stari resnici, da »sloga jači«: vendar se naslanja novodobna zadruga na popolnoma druga gospodarska in pravna načela, stavlja si druge naloge in jih skuša izvršiti na drug način. Bistvo novodobne zadruge je v načelu samopomoči. Samopomoč, samouprava in samoodgovornost so temelji našega zadružnega, gospodarskega življenja. Čustvo solidarnosti je neobhoden pogoj zadružnega dela, posameznik se mora podrediti celoti. Najvažnejša načela novodobnega zadružništva pa so:

1. Zadruge so prostovoljna združenja, pristop in odstop članov je prostovoljen in ne prisiljen. V tem se zadruge razlikujejo od prisilnih združitvij, ki so obstojale v prejšnjih časih, a se jih najde tudi še v našem življenju. Stari cehi, stare družbe rokodelcev, današnje obrtne zadruge in podobna združenja niso indentična z našo zadrugo.

2. Zadruge morejo združiti poljubno število zadružnikov. Pravila morajo dovoljevati pristop novih in odstop starih članov. Smejo pač biti v pravilih določeni posebni pogoji vstopa in odstopa; načelstvo sme imeti pravico, da odkloni posameznike, ki želijo vstopiti; določeno sme tudi biti, da se zadružnika pod gotovim pogojem izključi; ne more pa zadruga vstopa novih zadružnikov že v pravilih prepovedati.

3. Zadruga združujejo posamezne osebe in sicer fizične in pravne. Zahtevajo torej osebno udeležbo. Le zadrudniki so deležni pravic in dolžnostij. Ako izstopijo vsi zadrudniki, preneha s tem tudi zadruga. V tem, da združujejo zadruga le osebe, se razlikujejo od takozvanih »kapitalističnih« družb n. pr. delniških družb. Pri slednjih je kapital temelj podjetja in ne osebe; za vplačan denar (kapital) se izročijo delnice. Delnice lahko menjajo lastnika. Lastniki delnic niso osebni člani družbe, temveč le kot posestniki delnic so udeleženi pri družbi. Mnogi smatrajo »družbo z omejeno zavezo« za nekaj prehod od zadruga k delniški družbi; a to ni pravilno, tudi družba z omejeno zavezo spada med kapitalistične družbe.

4. Sicer zahteva tudi zadružna postava, da morajo zadrudniki vplačati deleže. Tozadevne določbe morajo biti v pravilih. Toda deleži zadrudnikov imajo popolnoma drug značaj, kakor vplačila na delnice pri delniških družbah. Deleži imajo edinole ta namen, da dobi zadruga nekaj obratnega kapita. Deleži so samo sredstvo, niso si namen. Kapitalistične družbe imajo nalogo, vplačani kapital čim najvišje obrestovati, pri zadrugi pa bi tak namen naravnost nasprotoval glavnim zadružnim načelom; zadruga, ki delajo tako, grešijo zoper pravo zadružno misel. Obrestovanje deležev je v zadrugi normalno, mnogokrat pa se obrestovanje sploh opusti. Tisti kapital ki ga tvorijo deleži, sodeluje torej le posredno na izvrševanju nalog, ki si jih stavi zadružništvo. Rajfajzen pri svojih prvih zadrugah sploh ni hotel ničesar slišati o deležih in ko je potem nova zadružna postava zahtevala deleže za vse zadruga, določil je Rajfajzen v svoji organizaciji prav majhne deleže, toliko da se je postavi ugodilo. Toda sčasoma se je vendar izkazalo, da visokost deležev pri zadrugah ni postranska stvar, temveč da morajo biti deleži v nekem zdravem razmerju z nalogami, z nameni zadružnega podjetja in da tvorijo prenizki deleži za zadrugo nevarnost. Prepičel lastni kapital sili zadrugo k najemanju posojil; slednje je navadno treba visoko obrestovati, v čemer obstoji za zadrugo velika nevarnost. Zato se v novejši dobi deluje povsod na to, da bi zadruga zahtevale vplačilo višji deležev. V tem smislu se izražajo tudi predpisi o podporah zadrugam iz javnih sredstev. Ako pa bi zadruga gospodarila tudi popolnoma brez tujega denarja, edinole s kapitalom, ki se je dosegel z deleži, bi tudi to na značaju deležnih vplačil ne spremenilo čisto nič, ker imajo vedno le namen, služiti zadrugi kot obratni kapital, s katerim se naj iz-

vršujejo naloge, za katere je zadruga ustanovljena. Deleži naj bodo pri vsaki zadrugi enako visoki; to pa ne izključuje, da bi se v posameznih zadrugah od posameznih zadružnikov ne zahtevalo, da vplačajo različno število deležev.

5. Nadaljnje združno načelo je skupno poslovanje (obrestovanje), kajti zadruga je združitev, ki hoče pospeševati gospodarstvo svojih članov. Tudi v tem se razlikujejo zadruge od kapitalističnih družb, kajti pri slednjih ne delajo osebe (člani), temveč kapital. Skupne koristi naj združijo posameznike v zadrugo in tukaj naj se z skupnim delom deluje v prid skupnim interesom. Zadruga zahteva torej, da njeni člani z resničnim delom pomagajo izvršiti zadružne naloge. Pri mlekarski zadrugi n. pr. morajo zadružniki oddajati mleko, v združnem skladišču morajo oddati žito, v konzumni zadrugi morajo nakupiti svoje potrebščine itd. Pri vseh teh zadrugah so zadružniki zavezani, sodelovati. Izjema je pri denarnih zadrugah, kjer so zadružniki le upravičeni vlagati in izposojevati. Postava navaja radi tega dovoljenje posojil izrecno z raven skupnega poslovanja. V zahtevi po skupnem poslovanju se razlikujejo zadruge od raznih stanovskih društev, zdravniških, učiteljskih, trgovskih, kmetijskih i. t. d. Tudi v teh se zahteva osebno članstvo, ni pa v njih skupnega poslovanja.

6. Skupno poslovanje mora pospeševati gospodarstvo zadružnikov; zadruge morajo torej zasledovati gospodarske namene. V tem se razlikujejo od društev, ki iščejo družabnosti, zabave, dobrotelnosti itd. Zadruge delujejo danes že na najrazličnejših gospodarskih poljih, radi tega so različne naloge, ki jih hočejo zadruge glasom svojih pravil izvršiti. Imamo denarne, konzumne, nakupne in prodajne, stavbene, strojne, živinorejske, pašniške zadruge itd. Navadno zasledujejo le po en gospodarski namen, ki je naveden v pravilih. n. pr. mlekarstvo, hranilništvo in posojilništvo itd. Zgodi se pa včasih tudi, da hočejo zadruge zasledovati različne, med seboj več ali manj spojene naloge. Tako n. pr. gojijo denarne zadruge večkrat denarni in blagovni promet; mlekarske zadruge se ob enem pečajo v mnogih slučajih s prodajo jajc itd. Posebno raznovrstne so mnogokrat naloge združnih zvez; bavijo se navadno z denarnim in blagovnim prometom, revizijo, poučevanjem in splošnim interesnim zastopstvom za članice. V Nemčiji je povzročilo to vprašanje občutno nasprotstvo med zadrugami Rajfajzenovega in med onimi darmstatskega (poprej ofenbaškega) sistema. Rajfajzen je dopustil,

da se bavijo zadruga z različnimi posli, po slednjem sistemu naj se za vsak posel ustanovi posebna zadruga. Sčasoma pa so tudi v Darmstadtu nekoliko popustili in dopuščajo danes, da se denarne zadruga v postranskem poslovanju pečajo tudi z blagovnim prometom. Na Avstrijskem se skoraj povsod pečajo v denarnih zadrugah z obema posloma in se je to tudi čisto dobro obneslo.

7. Zahtevi skupnega poslovanja in sodelovanja zadružnikov odgovarja tudi načelo, da morajo poslovati zadruga le za in le z svojimi zadružniki; denarna zadruga sme torej posojevati le zadružnikom, konzumna zadruga sme prodajati le svojim članom, prodajne zadruga smejo prodajati le pridelke zadružnikov. Zadruga na bi torej poslovale le z svojimi zadružniki, nikdar pa ne tudi z nezadružniki. Te zahteve sicer ne uveljavlja niti naš niti nemški zadružni zakon, vendar odgovarja ista splošnim zadružnim načelom. Vsekakor so mnogokrat izjeme dopuščene in celo potrebne, da se zadruga iz kakoršnegakoli vzroka obvaruje škode; redno pa se nikakor ne sme poslovati z nezadružniki. Ako n. pr. mlekarska zadruga ne dobiva stalno zadosti mleka od zadružnikov, pa ugotovi zahtevam ostalih odjemalcev, potem sme vzeti mleko tudi od nezadružnikov; ali ako je kaka prodajna zadruga sklenila večjo pogodbo z odjemalci, tako da od zadružnikov ne dobi dovolj prodanega pridelka, potem mora primanjkljaj dobiti pač od nečlanov, da ugotovi zahtevam odjemalcev. To pa so vedno le izjeme. Da bi se pa z nezadružniki poslovalo samo z namenom, da bi bil dobiček višji in da bi vsled tega dosegli deleži boljše obrestovanje; da bi se torej v obliki zadruga razvila čisto navadna spekulativna trgovina, to na vsak način nasprotuje zadružnim načelom. Popolnoma pravilno je vsled tega, da dovoljuje avstrijska zakonodaja zadrugam, ki poslujejo le z zadružniki, posebne davčne olajšave.

(Nadaljevanje sledi).

Temeljni zakon poljedelstva in naše zadružništvo.

Dne 29. rožnika 1906 se je povodom desetletnice »Osrednje zveze kmetijskih zadrug v kraljestvi Češkem« (»Ustřední jednota hospodářských společenstev v království Českém«) vršilo v Pragi slavnostno zborovanje, na katerem je poročal g. ravnatelj Sedlák o razvoju češkega kmetijskega zadružništva, g. profesor dr. Albin

Bráf, v letu 1909. poljedelski minister, pa je podaval o »temeljnem zakonu poljedelstva in našem zadružništvu«. To slednje predavanje je splošno zanimivo, zato pač ne bo odveč, če ga čitamo tudi Slovenci. Glasi se z nekaterimi okrajšanji takole:

»Slavni zbor! Slika, ki nam jo je podal g. ravnatelj Sedlák o razvoju našega kmetijskega zadružništva v razmeroma kratki dobi desetih let, mora pač v vsakomur vzbuditi najodkritosrčnejše priznanje za dosedanje delo in najlepše nade za bodočnost. Jaz pa bom skusil med drugim označiti važnost, ki jo ima s tolikim uspehom se razvijajoče kmetijsko zadružništvo za ohranitev kmetijstva kot obrti.

V XVIII. stoletju — natančneje povedano, v drugi polovici istega — so se dogodile glede kmetijstva čudne reči. Učeniki in mogotci sveta se začnejo zanimati za povzdigo kmetijskega gospodarstva. Velik del tega zanimanja je sicer namenjen stremljenju, priboriti kmetu politično svobodo, vendar se je precej ob enem že začelo misliti tudi na tehnično povzdigo in izpopolnitev kmetijstva. Ustanavljajo se učni zavodi, strokovne družbe, vsestransko se skrbi za strokovno izobrazbo in se vzbuja zanimanje. Zraven tega se razvije v oni deželi, ki je pradomovina novodobne veleindustrije, tisto izrazito nasprotstvo med »landed interest« in »money interest«, med mobilno in zemljiško posestjo, trgovinskim in industrijalnim kapitalom ter kmetijstvom. Znanstveno tega nasprotstva niso dokazali praktični kmetovalci, agronomi sami, temveč teoretiki narodnega gospodarstva. Agronomi so se pečali le z vprašanjem, kako povzdigniti donosnost (povzdigniti dohodke). Naši pradedje so namreč bili učenci Taer-ovi, ki je trdil, da je vir vse rastlinske hrane v tvarinah, katere segnijejo v zemlji. To so verovali naši praktiki celo prvo polovico XIX. stoletja in še nekoliko dalje.

Na zapadu pa so začeli veliki nacionalni ekonomski razširjati mnenja, ki so izrecno izražala poprej omenjeno nasprotstvo. Prišli so do nauka o pojemajoči donosnosti zemlje, katerega so marljivi raziskovalci našli že pri starih pisateljih, v drugi polovici XVIII. stoletja ga je zastopal Turgot, pa še le začetkom XIX. stoletja pride do popolne veljave pri angleškem klasiku narodnega gospodarstva, Davidu Ricardo. Pod tem zakonom o pojemajoči donosnosti zemlje ni razumeti, da so dohodki iz obdelovanja zemlje vedno manjši, da se znižuje m n o ž i n a pridelkov, temveč razumeti je v tem nauku veliko razliko, ki obstoji med stro-

ški in dohodki v kmetijstvu na eni ter med stroški in dohodki v industriji na drugi strani.

Že pri površnem opazovanju spoznamo, da na gotovem zemljišču raste množina pridelkov s pomočjo dela in kapitala, da pa je uspeh takih stroškov omejen. Ako bi teh mej ne bilo, mogli bi s pomočjo dela in kapitala množino pridelkov povzdigniti do neskončnosti in sicer na najmanjšem kosu zemlje. Tega ni. Toda med začetkom stroškov (dela in kapitala) in koncem uspehov je cela vrsta neenakih razmerij med stroški in dohodki. Tako je na še neobdelanem zemljišču gotovo mogoče s pomočjo dela in kapitala, z melioracijami in gnojenjem proporcionalno in celo nadproporcionalno povzdigniti dohodke. Prejalislej pa pridemo do meje, od katere naprej je povišanje dohodkov možno le z neprimerno visokimi izdatki, katero razmerje se vedno bolj razvija do meje, od katere naprej z nobeno množino izdatkov ni več mogoče pomnožiti pridelkov.

Zakon o pojemajoči donosnosti zemlje je prvotno naravoslovski. Še le, ko ga obravnavamo z stališča tržnih cen in dohodkov v denarju, pridemo do njegovih gospodarskih posledic. Kakor hitro prekoračimo prvo zgoraj omenjeno mejo, postane pridelovanje dražje in je mogoče le, ako so tudi tržne cene višje, uajvečji še možni izdatek pa se izplača tudi le tedaj, ako so istočasno in enakomerno rastle cene pridelkom.

Ako imamo dve enako veliki zemljišči in je na prvem treba več stroškov v delu in kapitalu, da dosežemo isti uspeh, kakor pri manjših stroških na drugem zemljišču, (ako je torej način kmetijskega gospodarstva na prvem zemljišču intenzivnejši), tedaj pridemo do sledečega stavka: Intenzivnejše obdelovanje zemlje je v sicer enakih okoliščinah spojeno z razmeroma višjimi t. j. v razmerju pridelkove enote višjimi stroški in je torej z gospodarskega stališča možno le, ako so tudi cene primerno višje. Ta stavek je razvil Thünen, veliki učenec Thaer-ov.

Sicer so trdili že stari narodni ekonomi, da napredek kmetijske tehnike delovanje zakona o pojemajoči donosnosti zemlje odlaga in prestavlja mejo, pri kateri stopi ta zakon v veljavo, v večjo časovno oddaljenost. Toda prepričanje o resničnosti tega stavka je bilo vedno temelj narodnega gospodarstva. V tem stavku je tudi iskati jedro gospodarskega nasprotstva med kmetijstvom in industrijo, ker povzročajo v industriji povišani izdatki dela in kapitala navadno nadproporcionalno povišanje množine

pridelka, vsled česar se v slednjem slučaju stroški pridelkove enote znižajo. Le v tej okolnosti je možno najti nasprotstvo v naravnih tehničnih in gospodarskih temeljih kmetijstva in industrije.

(Nadaljevanje sledi.)

Ustanovitev poljedelske zimske šole s posebnim ozirom na hmeljarstvo v Žalcu.

Da je hmeljarstvo za Savinjsko in Šalesko dolino neizmerno velike važnosti, je pač predobro znano vsakemu rodoljubi.

Hmeljarstvo je najizdatnejši vir blagostanja za prebivalce navedenih dolin in mora to tudi ostati za vse čase.

Kteri pa so pogoji za to? —

Odgovor: Hmeljarstvo se mora izpopolniti do najvišje stopinje.

Kaj pa se je dosedaj v to svrho storilo?

Vže leta 1880. — torej pred 30 leti — sta ustanovila gg. pl. Haupt, grajščak v Štrosneku in Janez Hausenbichler v Žalcu južnoštajersko hmeljarsko društvo, kateremu gre zasluga, da se je hmeljarstvo dvignilo na dosedanjo stopinjo. Društvo je širilo in še širi one nauke umnega hmeljarstva, katere je učil njegov ustanovitelj, rajni g. Josip Bilger, oskrbnik novoceljske grajščine, doma iz Vitenberškega. Leta 1882 je spisal in založil nepozabni, tudi vže rajni g. Janez Hausenbichler knjižico: »Navod o hmeljariji.« Sedaj pa se tiska po c. kr. poljedelskem ministrstvu izdana in založena knjižica: »Navod k umnemu hmeljarstvu«, katera se bodè razposlala brezplačno hmeljarjem, šolskim vodstvom ter občinski in zastopom Savinjske in Šaleške doline. V to knjižico so pa sprejete tudi vse najnovejše izkušnje gledè gnojenja, sušenja in spravljanja hmelja, tako, da nudi hmeljarjem v pravem pomenu besede navodilo k umnemu hmeljarstvu.

Za obstanek našega hmeljarstva je bila ustanovitev naše »Hmeljarne« neobhodno potrebna; ako bi tega zavoda še ne imeli, morali bi ga takoj ustanoviti. O njegovi veliki važnosti in potrebi priča dejstvo, da so postali prostori »Hmeljarne« pretesni in da se bode le-ta v tekočem letu povekšala in sicer s pomočjo državne in deželne podpore.

V tako razširjeno »Hmeljarno« se bode sprejela pod državnim nadzorstvom stoječa hmeljska zaznamovalnica, za katero so se pravila in poslovnik vže predložila c. kr. namestniji v Gradcu v potrjenje.

Iste in še večje važnosti za naše hmeljarstvo so nove, moderno prirejene in z vsem potrebnim opremljene hmeljske sušilnice, s katerimi se naše hmeljsko okolišče gledé števila in praktičnega sistema lahko bolj ponaša, nego vsa druga hmeljska okolišča avstrijska in nemška.

Da se hmeljarji učijo razločevati razne vrste hmelja, priredilo je hmeljarsko društvo l. 1904. poskuševalen nasad, v katerem goji 15 vrst hmelja; uzorci teh vrst hmelja se vsako leto razstavijo.

S pridobitvijo hmeljarskega konsumenta v poljedelskem ministrstvu je hmeljarsko društvo v povzdigo hmeljarstva kaj veliko pridobilo. Le-ta naš zagovornik pride vsako leto v naše okolišče in se osebno prepriča o naših težnjah in o delovanju hmeljarskega društva v obče ter podpira naša prizadevanja in naše prošnje na merodajnem mestu najuspešnejše.

Koliko je hmelj. društvo dosedaj storilo za reklamo našega hmelja! Ne zadostuje namreč, ako vemo le pridelati lepo blago, mi ga moramo vedeti tudi dobro prodati. Sé svojimi poročili, katera pošilja leto za letom v vse strokovne liste avstrijske in nemške, opozorilo je društvo vže marsikaterega kupca na naše kraje in ga neposrednim potem zvalilo v naše okolišče, da si je nakupil zaželjeno množino našega hmelja. Minolo leto je bilo 45 hmeljskih prekupcev v Savinjski dolini; več kot je kupcev, tem boljše so cene. Vso prizadevanje društva gre pa na to, s pivovarji stopiti v direktno zvezo, da bi obili tisočaki, kateri gredó sedaj prekupcem v žep, ostali tudi doma.

V to svrho je razposlalo društvo minolo leto 8000 (beri osem tisoč) priporočilnih pisem v nemškem in 300 v češkem jeziku vsem večjim pivovarjem tu- in inozemstva. Koliko je povzročilo to pisarij in stroškov! Vendar ne zamanj, kajti precejšno število pivovarjev zahtevalo je večje in manjše uzorce — nekateri naročili so tudi cele bale. Delo je sicer težavno, drago in zamudno — a vztrajnost nas mora in nas bode dovedla do zaželenega smotra.

K uresničenju naših želj pomagajo tudi razstave, katerih smo se dosedaj vdeležili z najboljšimi uspehi in sicer: Pariz 1900,

London 1906, Berlin 1908, Brno 1909. Leta 1910 gremo pa z našim hmeljem v Bruselj in v Buenos Aires v Južni Ameriki.

Po rasti in zdravju hmeljske rastline po širnem svetu odvisna je vsako leto tudi hmeljska cena; da poizvedó naši hmeljarji v tem oziru tudi resnico, preskrbelo je društveno vodstvo v minolem letu, da so se popolnoma zanesljiva poročila iz drugih tu- in inozemskih okolištev prestavila v slovenščino in se objavila po časopisih.

To precej težavno in zamudno delo se bode letos in druga leta nadaljevalo. Društvenemu vodstvu se je izrekla za to vsestransko zahvala in priznanje.

Iz navedenega je razvidno, da se je društveno vodstvo pošteno trudilo in si prizadevalo doseči naloženo mu nalogo; vendar ga pa čaka še velikansko delo in to je ustanovitev poljedelske šole s posebnim ozirom na hmeljarstvo v Žalcu.

Kateri namen naj pa bi imela ta šola?

Odgovor: Stremljenje hmeljarskega društva nadaljevati in na znanstveni in praktični podlagi izpolniti!

Kar se izpopolnitve hmeljarstva na znanstveni in praktični podlagi tiče, je to v prvi vrsti selekcioniranje hmeljske rastline, to se pravi izbirati, določiti in gojiti one hmeljske rastline in vrste, katere bi naj dale Savinjščanom največ in najfinejšega hmelja. V drugi vrsti se bi mogla pečati šola s poskusi z različnimi gnojili na različnih zemljah. Koliko pouka so pa naši hmeljarji še potrebni gledé rezi, obdelovanja, obiranja, sušenja in spravljjanja hmelja!

Poleg umnega hmeljarstva naj se bi pa nameravana šola pečala še z živino- in sadjerejo, z vrtnarstvom in — ako mogoče — z ribarstvom, katera panoga gospodarstva je po vsem Spod. Štajerskem popolnoma zanemarjena, da-si bi zamogla dati lepe dohodke. Naša Lava je kakor vstvarjena za postrvi, Ložnica pa za druge plemenite ribe. Kjerkoli se bi na Češkem nahajale tako ugodne razmere za ribarstvo, kakor pri nas, povsodi bi vže mr-golelo po vodah na tisoče in tisoče plemenitih ribic.

Iz navedenega je razvidno, da je ustanovitev poljedelske šole s posebnim ozirom na hmeljarstvo v Žalcu največje važnosti in nujna potreba za vso Savinjsko in Šaleško dolino.

Uresničenje te iskrene želje hmeljarskega društva je pa zvezano s precejšnjimi gmotnimi žrtvami, h katerim bi morali prispevati država, dežela, okrajni in občinski zastopi, denarni zavodi in posamezni rodoljubi. Samo ob sebi je pač razumljivo, da si ne mislimo ustanovitev poljedelske šole kar začetkoma v celem, popisanem obsegu, ampak, da bi se ustanovila začetkoma le zimska šola, v kateri bi se oziralo v prvi vrsti na hmeljarstvo in da bi se druge, navedene panoge kmetijstva polagoma priklopile šoli, katera bi se tako razvijala v popolno kmetijsko šolo.

Hmeljarsko društvo je naprosilo vže minolo leto c. kr. poljedelsko ministrstvo, kakor tudi deželni odbor štajerski za ustanovitev zaželjene šole v Žalcu. Ministrstvo je odgovorilo, da hoče k stroškom toliko prispevati, kolikor to dopušča subvencijski pravilnik z dne 14. 3. 1877.

Deželni odbor je pa obvestil z odlokom z dne 18. 3. 1909 št. 6900/II. 1070 društveno vodstvo, da je pripravljen, kakor na drugih zimskih šolah, plačati vsako leto 2300—2500 K za voditelja šole in k ustanovnim stroškom prispevati enkrat za vselej 1500 K. Enako vsoto za ustanovitev si upa deželni odbor tudi izposlovati pri c. kr. polj. ministrstvu. Vse druge stroške bi pa morali preskrbeti drugi činitelji. Kako se naj to uresniči, bode naloga glavne skupščine hmeljarskega društva, katera se bode vršila meseca marca t. l. v Žalcu.

Žalec, dne 22. febr. 1910.

Anton Petriček.

Narodni denarni zavodi v Trstu.

»Edinost« z dne 8., oziroma 11. februarja t. l. je prinesla zanimive članke, ktera konstatujeta velik napredek narodnih denarnih zavodov v Trstu od časa ustanovitve prve tamošnje posojilnice v l. 1891.

Članek z dne 8. se glasi:

Po 25 letih!

Ta naslov zveni kakor začetek kakega romana, ali vsaj kake važne daljše zgodovinske razprave. Čitatelj pa ne najde v naslednjih vrsticah nič takega, kar bi bilo vsaj podobno kaki taki razpravi. Ker mi ni možno dognati z vso natančnostjo dneva, ko sem začel dopisovati v ta cenjeni list, za katerega sem storil vse, kolikor so mi dopuščale moje skromne moči, hočem le

konstatirati, da je bilo to leta 1885 — torej pred 25. leti. Kratka zgodba v zgodovini, ali dolga in mukotrpna v življenju človeka. Dolga tudi v zgodovini nas tržaških Slovencev, ki smo v tem četrtsotletju mnogo prestali in res tudi mnogo priborili. Prva moja notica je bila naperjena proti tedaj zelo razširjeni zvezdi peterožarnici, ki so jo nosili Lahi, Lahinje in tudi mnoge Slovenke. Umevno je, da zadnje niso nosile tega veleitalijanskega znaka v demonstrativne namene, pač pa zato, ker so jim ga kupovali njih laški gospodarji. Mi smo bili pred četrtsotletjem grozno »patrijotični« in smo nastopali često na način, ne ravno primeren narodu, ki je bil zatiran tudi po onih, ki bi bili poklicani, da branijo — državni patriotizem. Plačilo za naše patrijotične pretiranosti ni izostalo! Plačali smo to svoje navdušenje z zaporom in raznimi preganjanji, a krona vsemu našemu nekdanjemu »patrijotičnemu« delovanju je ta — da še danes nimamo niti ene slovenske šole v mestu, da-si je prosimo in zahtevamo že od leta 1884! Ako pa nismo dosegli nič, ali zelo malo od državnih faktorjev, smo pa dosegli mnogo iz sebe, z delom med narodom za narod; probudili smo narod in se organizirali na političnem in narodno-gospodarskem polju. Ko se danes v mislih vračam nazaj v dobo jednega četrtsotletja in primerjam, kaj smo bili in kaj smo imeli pred 25 leti, s tem, kar smo in imamo danes, zdi se mi, kakor bi sanjal! Da smo pa napredovali in se tako lepo razvili, na tem se imamo zahvaliti našemu složnemu delovanju. Bog dal, da bi se to složno delovanje nadaljevalo še vsaj 25 let in potem bodo videli zanamci, kaj in koliko more doseči tudi mala vojska složnih ljudi — ako so delavni, sistematični, smotreni in vstrajni na svojem delu.

Pomislite samo to! Nad 20 let je, kar smo se sešli na nekdanjem »Zelenem hribu« (Tam kjer je danes nova mestna zastavljalnica), da ustanovimo posojilnico za tržaške in okoličanske Slované. Prišlo nas je 30—35 delavcev in med nami le par malo bolj izobraženih mož. Predsednikom smo hoteli izbrati pok. Ivava Nabergoja in ko nam je ta izjavil, da ne more vsprejeti te časti, smo prosili pok. Vučetiča, ki je bil sposoben in premožen, a je tudi odklonil, ker je bil podpredsednik trgovske zbornice. — Menil je, da mu to častno mesto nalaga neke posebne ozire in da mu ne dopušča, da bi stopil na čelo slovenskemu, četudi gospodarskemu zavodu. Pomislite, je rekel, da bi me lahonski zagriženci pojedli, ko bi izvedeli, da sodelujem pri narodnem zavodu!

Ker nam je postalo jasno, da nimamo na razpolago ne sposobnih mož in tudi ne potrebnega denarja, smo se žalostno razšli! —

Poglejmo pa danes! Te dni se je bila sprožila misel, da bi uložili milijon kron v neki velevažni namen. Polovica tega zneska je zagotovljena, drugo polovico pa (in ako treba še več), se nabere še v nedolgem času!!!

Pred 25 leti nič, danes pa imamo že v samem mestu sedem denarnih zavodov, ki zazpolagajo z milijoni in ki vsi lepo in (lahko rečemo) nepričakovano lepo napredujemo.

Pred 25 leti smo imeli, ako se ne motim, štiri narodna društva v mestu, danes jih imamo vse polno — kako poldrugo stotino.

Napredek je torej res nepričakovano lep, razveseljiv: a bil bi še lepši, ko bi ne bilo med nami ljudi, ki z nepremišljenimi in morda tudi zlobnimi kritikami, ako ne naravnost ubijajo, pa vsaj zadržujejo naše napredovanje. Naravna stvar je, da pri masi, kakoršno imamo mi danes, ni možno, da bi bili vsi ljudje enega mišljenja; ali, ker imamo vsi enake potrebe in želje, ker je cilj isti nam vsem, ne smemo podirati, kar se je tekom tolikih let zgradilo.

Tudi ne smemo odložiti orožja in orodja, misleči, da smo že dovršili vse, česar potrebujemo! Ne! Čaka nas še ogromnega dela in dolžnost nas vseh je, da delamo, delamo in delamo — a delo in trud nam nebo blagoslovi! — To so moje iskrene želje ob petindvajsetletnici mojega sotrudništva pri listu »Edinost«.

K.

Dopolnuje pa gosp. M i h a e l V o š n j a k stvar z sledečim člankom:

P o 25 letih.

Z velikim zanimanjem čital sem v včerajšni »Edinosti« članek pod tem naslovom. Istina! Čuditi, ob enem pa tudi veseliti se moramo na takšnem napredku naše trgovinske metropole na adrijanskih obalah! Napredek Slovencev, oziroma Slovancev v Trstu je splošen, posebno velikanski je na polju denarnih zavodov. — V omenjenem članku je tudi govor o ustanovitvi prvega slovanskega denarnega zavoda v Trstu, v kateri stvari si usojam dopolniti članek v sledečimi opazkami. — Ko sem jaz snoval leta 1883 društvo »Zveza slov. posojilnic v Celju« v namen pospeševanja ustanovitve narodnih denarnih zavodov v vseh slo-

venskih pokrajinah, vzel sem v svoj program tudi ustanovitve denarnega zavoda v Trstu.

O priliki ko sem bil l. 1884 v Kopru v stvari snovanja takmošnje posojilnice, informiral sem se tudi v Trstu glede ustanovitve enakega zavoda, pa še-le l. 1885 je to vprašanje dobilo konkretno obliko. Tedaj sem bil prišel namreč na Dunaj kakor državni poslanec in se seznanil z Ivanom Nabergojem, vnetim zastopnikom tržaških Slovencev. Kmalu sem opazil pri njem veliko zanimanje za mojo idejo in tako je prišlo do shoda v Trstu dne 21. novembra 1886, o katerem piše g. ravnatelj Ivan Lapajne v jubilejnim Letopisu (1902) »Zveze slov. posojilnic«

»V jeseni leta 1886 sta se dogovorila na Dunaju takratna državna poslanca Mihael Vošnjak in Ivan Nabergoj, pripravljati snovanje slovenskega denarnega zavoda v Trstu. Nabergoj kot načelnik društva »Edinost« je vsled tega sklical zaupni shod narodnih veljakov na dan 21. nov. 1886 v dvorano »Slavjanske čitalnice« v Trstu. Udeležba je bila od domače strani ogromna; kot zunanji udeleženci so bili uavzoči: g. Mihael Vošnjak kot predsednik »Zveze«, potem gg. poslanca Vekoslav Spinčič in Slavoj Jenko. Predsedoval je shodu g. Nabergoj. Kot prvi govornik je nastopil g. M. Vošnjak, ki je temeljito dokazal potrebo slovanskega denarnega zavoda v Trstu, pa tudi dokazal dejstvo, da so tam vsi pogoji dani za dober uspeh takšnega podjetja. Gosp. Viktor Dolenc je potem prečital že sestavljena pravila, katera so se vsprejela in se takoj volilo načelstvo »Hranilnega in posojilnega društva v Trstu«. Kot udje načestva so bili voljeni: gg. M. Živic, M. Šošli, F. Dekleva, J. Vatovec, K. Schmid in dr. Pertot. Ti gospodje so bili poverjeni, dati zadrugo registrovati. — Osebne razmere so pa bile krive, da žalibože tedaj ni prišlo do registrovanja, oziroma otvorjenja posojilnice in še-le leta 1891 je začela sedaj tako cvetoča »Posojilnica in hranilnica v Trstu« svoje plodonosno delovanje, katerega sad je že »Nar. dom.« ki se sedaj zida v ponos tržaškega Slovanstva«.

To je bilo pisano l. 1902.

Danes pa vidimo v Trstu še celo vrsto drugih slov. denarnih zavodov. Res: velikanski napredek! — Želim v prihodnje enakih uspehov, ki gotovo ne izostanejo, ako se bo tudi za naprej izvajalo geslo: »V edinosti je moč«!

Gorica, dne 9. febr. 1910.

inž. Mihael Vošnjak, predsednik Zadrugne Zveze Celjske.

Novi zakon o trgovskih uslužbencih.

4. maja oziroma 1. julija t. l. stopita v veljavo dva nova zakona, ki se tičeta trgovskih uslužbencev. Prvi, ki velja od 4. maja naprej, določa delavni čas v trgovskih obrtih, drugi urejuje službene pogodbe trgovskih uslužbencev. Oba zakona sta plod dolgih bojev trgovskih uslužbencev in oba bodeta povzročila precejšnjo spremembo razmerja med podjetniki in uslužbenci in tudi precejšnjo spremembo v trgovskem obratu samem. Ker je mnogo zadržug, za katerih podjetja sta ta dva zakona veljavna, hočemo v naslednjem podati sliko najvažnejših sprememb, katere nastanejo vsled novih zakonov.

Prva sprememba in ob enem najbolj občutna, je določitev delavnega časa v trgovskih obrtih. Delavski čas dosedaj še sploh ni bil po zakonu določen oziroma urejen. Tudi novi zakon ne določa neposredno delavnega časa, ampak statuiira minimalni čas za počitek, to se pravi, določa koliko časa morajo imeti vsi nameščenci v trgovskih in spedijskih obrtih in oni, ki so nastavljeni pri razpečavanju blaga v produkcijskih obrtih prostega za počitek. Vsi ti morajo namreč biti po sklepu dnevnega dela prosti najmanj 11 ur nepretrgoma, vozniki v ekspedijski obrti pa najmanj 10 ur. Ta določba ne velja samo za nameščence v trgovinah in prodajalnah, ampak tudi za pisarniške. Izjeme dovoljuje zakon le v gotovih slučajih, namreč kadar se gre za dela za napravo inventure, pri selitvah ali pri ureditvi nove trgovine, pri posetih sejmov, pri izvedbi del, katera so potrebna, da se blago obvaruje poškodovanja ali pokvare in pri delih, katera se morajo v drugih nujnih slučajih nemudoma opraviti. V vseh teh slučajih se sme delavni čas podaljšati, vendar se mora to prej naznaniti oblasti. Samo v nujnih slučajih, v katerih se dela ne morejo odložiti in kadar so dela potrebna, da se obvaruje blago poškodovanja, je dovoljeno javiti podaljšanje delovnega časa tekom 24 ur pozneje. Nadaljna izjema, katero določa zakon je ta, da se smejo v zdraviliščih določbe glede časa, ki mora prost ostati za počitek, sploh razveljaviti.

Opoldan se mora dovoliti odmor, ki mora znašati 1 uro, ako se obeduje v trgovskem lokalu samem, 1 in $\frac{1}{2}$ ure, ako se obeduje izven istega. Vendar ni treba dovoliti tega odmora vsem nameščencem naenkrat, tako da bi moral obrat med tem časom počivati, ampak je dovoljena menjava.

V prodajalnah morajo biti uslužbencem po zakonu na vsak način na razpolago sedeži. Dovoljeno je k večjemu 30 krat v letu

dalje delati, kakor določajo to zakonske določbe glede minimalnega časa za počitek, vendar je v vsakem slučaju nameščence za podaljšanje delavnega časa posebej odškodovati.

Važne so tudi določbe glede časa, kdaj se morajo prodajalne zapreti. Vsi prostori, ki so določeni za obrat z odjemalci in tudi pisarne in skladišča, ki so zvezana s temi prostori, morajo biti zaprta od 8. ure zvečer do 5. ure zjutraj. Izjema je samo pri prodajalnah za živila, katere smejo biti odprte do 9. ure zvečer.

Deželna vlada pa sme, zaslišavši v poštevh prihajajoče korporacije, za celo leto ali za gotov čas določiti, da se morajo vse prodajalne zapreti že prej, namreč ob kakem določenem času med 7. in 8. uro oziroma 9. uro zvečer, ali da se smejo prodajalne odpreti še le pozneje kakor ob 5. uri zjutraj. Izrecno je ugotovljeno, da veljajo vse te določbe tudi za one obrate, na katere se sicer določbe obrtnega reda neraztezajo, tako zlasti za blagovni promet konzumnih društev in drugih pridobitnih in gospodarskih združenj in tudi za krošnarenje, pri čemur so pa za krošnarenje na cesti dovoljene izjeme.

Drugi zakon, ki stopi v veljavo istega dne, kateri se še v to določi, najpozneje pa 1. julija t. l., spreminja dosedaj veljajoče določbe trgovinskega zakonika glede službenih pogodb trgovskih uslužbencev in drugih delojemalcev v podobnih službah. Te določbe veljajo tudi za ne ravno trgovske in ne pod določbe obrtnega reda spadajoče obrate, kakor za odvetniške in notarske pisarne, za loterije, trafike, zavarovalnice, kreditne zavode itd. Novi zakon ima detaljne določbe glede provizije, glede udeležbe nameščencev na čistem dobičku, glede renumeracij itd. Ravno tako imajo nameščenci pravico, zahtevati dopust brez odtegnitve ali prikrajšanja plače. Dolgost dopusta je odvisna od tega, kako dolgo že traja službeno razmerje.

Važne so tudi določbe tega zakona glede odpovedi in odpovednih rokov. Dogovor, da je odpovedni rok krajši kakor en mesec, je neveljaven in se mora odpovedni rok končati vselej 15. ali zadnjega v mescu. Samo uslužbencu, ki je sprejet le za kratek čas, ker se rabi njegovo delo samo mimogrede, sme tekom prvega mesca službeno razmerje biti odpovedano na teden dni. Odpovedni rok mora biti za gospodarja in za nameščenca jednak. Po odpovedi je nameščencu, ako on to zahteva, dovoliti potreben prost čas, da si poišče novo službo, ne da bi se mu smelo za to pri plači kaj odtegniti.

Slednjič ima ta zakon še važne določbe glede takozvane konkurenčne klavzule (Konkurrenzklause). Pod tem je razumeti določbo, da ne sme uslužbenec, dokler je pri svojem gospodarju in gotovo dobo po končanem službenem razmerju sklepati nikakih trgovskih kupčij niti zase niti za kakega tretjega (§§. 56, 59 trgov. zak.) Tak dogovor je od sedaj naprej dopuščen samo, ako je delojemalec polnoleten ko se sklene dogovor in ima letno nad 4000 K. Tudi v tem slučaju velja ta dogovor samo glede obratne stroke delodajalca in samo za eno leto ter je neveljaven, ako pomeni znatno obteženje delojemalčevih pridobitnih razmer. Delojemalec na ta dogovor nadalje ni vezan, ako se je razdrlo iz delodajalčeve krivde službeno razmerje pred časom. Ako pa delodajalec sam službeno razmerje razdre, predno je po pogodbi poteklo, se sme sklicevati na konkurenčno klavzulo samo, ako za ves čas, dokler naj ta velja, izplača delojemalcu plačo, katero je ta nazadnje dobival. Ako se delojemalec konkurenčne klavzule ne drži, se sme zahtevati od njega, samo plačilo takozvane konvencionalne, to je dogovorjene globe.

To so bistvene določbe novih zakonov. Detaljni članki sledijo.

Dr. Kalan.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Iz revizijske izkušnje.

Pod tem naslovom bomo odslej razpravljali kratka praktična vprašanja, ki se nanašajo na poslovanje naših zadrug in na katera so naleteli naši revizorji o priliki izvrševanja revizij. Upamo, da bomo s tem mnogim ustregli.

Občni zbori.

Zadružna pravila natančno predpisujejo, do kedaj se mora vršiti občni zbor. Ako načelstvo tega ne stori, je to grajevredno. Pravila tudi predpisujejo, kako se mora sklicati občni zbor: ali potom časopisov in katerih, ali potom osebnih vabil, potom razglasa pred cerkvijo itd. Načelstvo je na to kakor sploh na vsako določbo pravil vezano. Revizor zahteva dokaz, ali se je postopalo v smislu pravil. Načelstvo naj torej predloži dotični časopis ali osebno vabilo ali razglas. Opozarjam pri tem, da je

opasna določba, naj se pošiljajo osebna vabila. Gre to lahko, kjer je delokrog zadruga majhen, da se lahko pošlje slugo ali kogarkoli od zadružnika do zadružnika. Vsak potrdi z lastnoročnim podpisom, da je bil res osebno vabljen k občnemu zboru. Vse to pa utegne delati težave pri zadrugah, katere zadružniki so raztreseni po več občinah župnijah, po celem okraju, po več okrajih, morebiti celo po celi deželi. Tam se je treba poslužiti pošte. Mnogi bo lahko trdil, da ni dobil vabila, bodisi da se je pismo res izgubilo, bodisi da je zadružnik iz kakoršnegakoli vzroka zatajil prejem. Edino priporočene pošiljatve bi v tem slučaju še bile na mestu. To pa je predrago, osobito, ako je število zadružnikov veliko. Torej: načelstvo je strogo vezano, da sklicuje občni zbor tako, kakor zahtevajo pravila. — Ako pa je v pravih določba o osebnih vabilih, se nujno priporoča, da se ta točka izpremeni tako, da »se sklicuje občni zbor v »Zadrugi« in v listih, katere v to določi načelstvo od slučaja do slučaja.« To določbo je najlažje izvrševati tako, da se tudi »poklicnim« nasprotnikom kake zadruga z lahkotjo izviije povod za pritožbo, ki bi temeljila na načinu sklicovanja občnega zbora. Zelo se priporoča vsem našim članicam, da svoje občne zборе sklicujejo na vsak način v »Zadrugi«, tudi one, ki tega še nimajo v svojih pravilih; to pa zaradi tega, da ima tudi »Zadružna Zveza« na ta način pregled o občnih zbora svojih zadrug.

Nadalje je pri občnih zbora važno, da se sklicujejo pravočasno. Tudi v tem oziru imajo pravila posebne določbe. Navadno zadostuje rok 8 dnij. Dokaz pravočasnega sklicanja se naj shranjuje. Pri sklicovanju potom časopisja ne bo težko, doprinesiti ta dokaz.

Ob enem z vabilom k občnemu zboru se mora objaviti dnevni red. Na dnevnem redu morajo biti vse točke, o katerih se naj na občnem zboru definitivno sklepa. Najvažnejše točke so: odobrenje računskega zaključka za preteklo poslovno leto; volitev načelstva; volitev nadzorstva; čitanje revizijskega poročila; sprememba pravil. Ako se naj torej v kateri teh točk veljavno razpravlja na občnem zboru, je neobhodno potrebno, da se je ista ob enem z vabilom k občnemu zboru zadružnikom naznanila. Na dnevnem redu se najde navadno tudi točka: Slučajnosti; toda pod to točko je mogoč le razgovor. Sklepi, ki bi bili obvezni za celo zadrugo, se ne morejo storiti. Na dnevni red rednega letnega občnega zbora mora staviti načelstvo: odobrenje računov, (pri nerajfajzenovkah tudi razdelitev čistega dobička), volitve načel-

stva in nadzorstva, ako je poslovna doba dosedanjih funkcionarjev že potekla, kar je razvidno iz pravil; nadalje, čitanje revizijskega poročila, ako se je v zadnjem letu izvršila revizija. Načelstvo mora revizorju dokazati, da je vse to izvršilo. Pri sklicevanju potom časopisja je treba kratkomalo shraniti števiko dotičnega lista.

Ako so se volili v načelstvo popolnoma novi člani, javiti jih je v svrhu registrovanja pristojnemu trgovskemu sodišču. Tudi vsako spremembo pravil je treba javiti. Vsi odloki o izvršeni registraciji naj se shranjujejo v radrugi.

O občnem zboru se mora sestaviti zapisnik. Primer takega zapisnika je objavila »Zadruga« v letošnji januarski številki. Zapisnik naj obsega: dan, uro, kraj in dnevni red občnega zbora. Slepčnost. Najboljše je, da se vpiše koliko združnikov je navzočih, koliko in kakšne deleže zastopajo (ker imajo nekatere zadruge po več vrst deležev!). K vsaki točki naj se točno vpiše sklep občnega zbora, kakor tudi številno razmerje glasovanja. Razdelitev čistega dobička; naj se celi sklep (cela razdelitev) vpiše. Volitve: ravnati se je po določbah pravil, ali se sme voliti le po listkih, ali pa je dovoljena tudi volitev z vzklikom. Kdo ima pravico voliti načelstvo? Kdo nadzorstvo? Kdo ima pravico, biti voljen? Na vse to se je strogo ozirati in se mora vse to vpisati tudi v zapisnik. Pri spremembi pravil je treba zelo paziti, da se postopa v smislu pravil. Mnogokrat se zahteva za spremembo dvetretjinska ali še večja večina. Načelstvo mora na to paziti in se mora vse natančno vpisati tudi v zapisnik, tako točno, da revizor takoj spozna, da se je res postopalo po predpisih pravil. Zapisnik mora biti podpisan; kako, glej pravila!

(Nadaljevanje sledi.)

NOVI KOLEKI! Glasom naredbe c. kr. finančnega ministrstva so se upeljali s 1. januarjem 1910 novi koleki. Dosedanji koleki (iz l. 1898.) veljajo le še do 31. marca 1910. Po 31. marcu 1910 se stari koleki ne smejo več rabiti, ker bi veljalo to ravno toliko, kakor da so listine sploh nekolekovane, za kateri slučaj določajo zakoni občutne globe. Po 31. marcu 1910 starih kolekov tudi ni več mogoče zamenjati. Opozarjamo torej s tem vse naše zadruge, osobito hranilnice in posojilnice, da smejo rabiti od 1. aprila 1910 naprej samo nove koleke. Stari koleki pa se naj pravočasno zamenjajo za nove.

»Zadružna Zveza v Celju« ima v zalogi še par sto brošur: »Zimski večeri«. V tej brošuri se v prav prikupljivi in ob enem zelo poljudni, prav lahko razumljivi obliki opisuje rajfajzenovka (kmečka hranilnica in posojilnica), njen veliki gospodarski in vzgojevalni pomen za naše kmečko ljudstvo. Knjižica stane samo 50 v. Priporočamo jo v nakup vsem zadrugam, društvom in šolskim vodstvom. — Nadalje ima »Zadružna Zveza v Celju« še v zalogi več izvodov izborne Lapajnetove knjige: »Slovenski posojilničar« za ceno 3 K. Vsem funkcionarjem posojilnic, kakor tudi drugim, ki se želijo poučiti o poslovanju naših denarnih zadrug, priporočamo to knjigo v nakup.

Književnost.

Društvo »Pravnik« v Ljubljani je v XV. zvezku izdalo sedmo knjižico svoje Poljudne pravne knjižnice. Kakor njene prednice, tako tudi ta knjiga prinaša predpise, ki so važni vsakomur, namreč: I. Županstvom izrečena sodna opravila v zapuščinskih in varstvenih stvareh. II. Javne družbe zemljišč in premičnin, ki se vrše kaj pogosto pri nas. III. Odstotek za uboge pri javnih dražbah. — Poučna knjižica stane samo 40 v. in se pobiva po knjigarnah. Isto društvo izda že meseca marca t. l. obširno knjigo »o nespornem sodstvu«, v kateri so vsi predpisi o notarstvu, o zapuščinskih in varstvenih stvareh, o denarju in drugih stvareh, ki se hranijo pri sodiščih ter sploh o vsem, kar je s tem v zvezi. Knjiga bo imela čez 600 strani ter bo veljela v platno vezana 7 K, predplačniki pa jo dobe za 5 K 26 v, četa znesek pošljejo do 15. marca t. l. naravnost društvu »Pravnik« v Ljubljano.

Zadružne in gospodarske vesti.

† Prof. Jože Zelenik. Dne 25. februarja tl. je preminul nenadne smrti ud ravnateljstva naše članice Hranilnega in posojilnega društva v Ptujju g. prof. Zelenik. Bil je stalen blagajnik posojilnice ter je ta težaven posel z največjo požrtvovalnostjo in neprimerno vestnostjo opravljal do konca svojih dnij. Sedanji procvit ptujske posojilnice je v veliki meri zasluga prof. Zelenika. Bil je tudi vroč pospešitelj one blage misije, katero zlasti ptujska posojilnica tako vestno vzdržuje, da podpira našo učečo se

mladino. Pokojnik je bil tudi večletni ud načelstva starega društva »Zveza slov. posojilnic v Celju.« — Bodi mu lahka rodna gruda!

»Prva južnoštajerska vinarska zadruga v Celju« ima svoj prvi občni zbor na Jožefovo t. j. v soboto dne 19. sušca 1910, v narodnem domu v Celju in sicer popoldne ob 2. uri. To podjetje se razvija nepričakovano lepo, posebno odkar je nastavljen kot poslovodja spreten veščak g. Vargazon. Množina prodanega vina narašča od mesca do mesca. Natančnejše številke bomo objavili v poročilu o občnem zboru. Danes želimo le, da bi bila udeležba na občnem zboru iz celega Slovenskega Štajerja prav obilna. Vsi, ki se zanimajo za naše vinogradništvo, osobito za naše vino-tržke razmere, naj se zanesljivo udeležijo. Na občnem zboru bo tudi predavanje o bodočih nalogah te zadruge. Predava gosp. Miloš Stibler.

Nove zadružne organizacije. Na Goriškem se je ustanovila »Zveza vinarskih zadrug«. — Bosansko-hercegovinski Hrvatje so sklenili ustanoviti v Sarajevu »Hrvatsko Zadružno Banko«, ki bo imela tiste naloge, kakor jih imajo naše zadružne zveze.

Zadružništvo v Dalmaciji. Prva zadruga in sicer rajfajzenovka se je ustanovila v Dalmaciji prep 15 leti. Do leta 1900 je potem bil zopet »mir«. Krog 1900 pa so se država in dežela, kakor tudi razne gospodarske organizacije zavzele za zadružno delo. Začeli so se prirejati poučni tečaji za zadružništvo, nastavljal se je v deželni službi poseben zadružni potovalni učitelj, dobile so se tudi gmotne podpore. Vse to je pripomoglo, da so se od l. 1900 naprej zadruge prav hitro množile. Ustanavljale so se rajfajzenovke, oljarske, vinarske, mlekarske, rožmarinske in razne druge zadruge. Krog l. 1907. je bilo že približno 100 zadrug. V sredini l. 1907. se je na to ustanovil »Zadružni Savez v Splitu«, ki je začel poslovati s 1. septembrom 1907. Ljubljanska Zadružna zveza je ustanovila, da si vzdrži ravnotežje, za Dalmacijo poseben Pododbor istotako z sedežem v Spljetu. Razen tega se je še ustanovil v Dubrovniku »Savez srbskih privrednih zadruga na primorju«. Tako obstoje danes tri organizacije. »Zadružni Savez v Splitu« ima 151, »Zadružna Zveza« krog 60 in »Savez srbskih zadruga« krog 40 članic. V Dalmaciji izhajata dva zadružna lista: »Zadruga« v Spljetu kot last in glasilo spljetskega Saveza, glasilo srbske zveze je pa »Српска зора«, ki izhaja v Dubrovniku.

Zborovanja. Avstrijski državni zadružni shod, ki bi se bil imel po prvotnem načrtu vršiti že prihodnjo spomlad se je preložil na jesen, ker še niso vsa pripravljala dela zgotovljena. — C. kr. štajerska kmetijska družba ima svoj občni zbor dne 17. in 18. sušca 1910 v Gradcu. Želeti je, da se udeleže zborovanja vse slovenske podružnice.

Kakšne koristi je zadružno delo, o tem govoriti ni nikdar preveč. Zato poročamo, kaj piše o tem nek tuji list: »Korist naših denarnih zadrug ne morem opisati z številkami, sicer bi moral navesti vse eksistence, ki so jih tekom zadnjih 25 let rešile zadruge oderuštva in propada. Kako je izgledalo v kmetijskih občinah poprej in kako izgleda danes? Poprej si moral prestati velik strah in hude skrbi, ako si hotel najeti majhno posojilo. Končno pa ni preostalo družega, kakor cesta k oderuhu, kateremu se niso le visoke obresti plačevale, temveč kateri te je tudi v vsakem drugem oziru zaslužnil. Ne le, da so se po njegovem prizadevanju mnogi prezadolžili, temveč mnogi so vsled oderuštva gospodarsko tudi popolnoma propadli. Danes tega ne poznamo več. S zadovoljstvom moremo povdariti, da je naše kmečko prebivalstvo v dobavi kredita na boljšem, kakor marsikateri obrtnik in trgovec v mestu. Posebno se je že večkrat ob priliki svetovnih denarnih kriz izkazalo, da je organizacija kredita na kmetih, kjer imajo dobro razvito denarno zadružništvo, mnogo boljša, ko v mestih. V resnici bi bilo dobro, ko bi se marsikateri zadružnik te prednosti nekoliko več zavedal. Kadar ustanavljamo denarno zadrugo, boriti se moramo z največjimi težkočami. Ljudje pritresejo najrazličnejše pomisleke proti podjetju. Ako pa se je zadruga v par letih v občini dobro vživela, smatra se jo že kot nekaj samoobsebi umevnega in njenih prednostij se ne le priznava, temveč mnogokrat celo precenjuje tako daleč, da se zahteva od njih tudi nemogoče uspehe. Med tem, ko se pri drugih zavodih in zasebnih oderuhih zahtevajo visoke obresti, bi zadružniki najraje videli, ako bi jim zadruga ne izplačevala le brezobrestnih posojil, temveč da bi jim vsako leto vrgla tudi še kupe zlatih daril. Namesto, da bi bili v dobah denarne krize zadovoljni, ako sploh dobe denar pri zadrugi, so že nezadovoljni s tem in onim. Ravno v zadnjih letih smo videli, da je mnogo teh nezadovoljnejšev, mnogo zadružnikov, kojih zahteve rastejo tem hitreje, čim več se jim nudi ugodnostij. Ljudje, ki vedno znova dokazujejo, da je nehvaležnost plačilo sveta. Ljudje, ki se leta in leta niso brigali za zadrugo, so prosili za članstvo, ko so jim obrestne mere drugih zavodov

postale previsoke; ravno oni pa so bili, ki so najhuje obrekovali zadrugo, ko je tudi ona bila prisiljena svojo obrestno mero nekoliko povišati«. Vse to velja v polnem obsegu tudi za mnoge naše kraje! —

Zavarovanje proti posojilnim izgubam. Na Angleškem so poskusili uvesti zavarovanje proti izgubam, ki se dogode pri posojevanju (kreditiranju). Skoraj gotovo pa se ta naprava ne more obnesti. Kajti čim bolj bo tako zavarovanje omogočeno, tem bolj neprevidno bo postopal posojilodajalec pri posojevanju. Najboljše zavarovanje proti posojilnim izgubam je vedno previdnost pri posojevanju, neomajno zahtevanje po dobrem poroštvu in točnem plačevanju obresti in kapitala.

VIII. avstrijski vinorejski shod se vrši od 5. do 10. sept. 1910 na Dunaju. Istočasno in v zvezi s tem shodom se priredi na Dunaju mednarodna razstava vinogradniškega orodja, strojev in kletarskih potrebščin. Priredili se bodo tudi strokovni izleti. Kongresna pravila so začeli razpošiljati te dni in bomo po potrebi še poročali o podrobnostih. Kdor želi kakih pojasnil glede teh prireditvev, naj se obrne na poslovodjo pospoda Franjo Wenisch, Krems ob Donavi

»Ljubljanska kreditna banka« je predložila za l. 1909 svoje 9. letno poročilo. Glavnica je znašala 3 milijone K (7500 delnic po K 400.—), vloge na knjižice koncem l. 1909 K 5.501.865'25, vloge na tekoči računi in žirokonto pa K 5.299.749'46. Čisti dobiček za poslovno leto 1909 znaša 299.046'70 K. Rezervni zaklad znaša koncem l. 1909 K 367.718'75, kar odgovarja 12.25% trimilijonske delniške glavnice ali K 50.— za vsako delnico. Splošni promet vseh bančnih oddelkov je znašal v preteklem poslovnem letu za 124.633.305'26 K več, kakor v l. 1908, torej 756.954.286'92 K »Ljubljanska kreditna banka« ima sedaj štiri podružnice in sicer v Spletu, Celovcu, Trstu in Sarajevu. Sarajevska podružnica je najmlajša. Na X. rednem občnem zboru, ki se vrši dne 3. marca 1910 v Ljubljani, se bo predlagalo zvišanje delniške glavnice od 3 na 5 milijonov K. Prvo zvišanje in sicer od 2 na 3 milijone se je izvedlo v l. 1908. Dividenda za l. 1909 se bo predlagala 6½%.

Občni zbor avstrogrške banke se je vršil v četrtek dne 3. svečana 1910. Volil se je v generalni svet tudi eden avstrijski državljani. Pri tej volitvi je prejel češki kandidat 299 glasov, nemški pa 537. Nemška večina Slovanom še vedno ne dovoli manjšinskega zastopstva v vodstvu zavoda!

Koliko vina se je pridelalo po celem svetu l. 1909.? o tem govore sledeče številke:

Francozke dežele	63	miljonov hl
Italija	41	» »
Avstrija	45	» »
Portugalsko	31	» »
Rusija	24	» »
Čile	23	» »
Grško	22	» »
Ogrsko	192	» »
Nemčija	19	» »
Rumunsko	17	» »
Turčija	15	» »
Zedinjene države	15	» »
Bulgarsko	12	» »
Argentiniya	11	» »
Švica	1	» »
Srbija	0.65	» »
razne države	1	» »
Skupaj torej okroglo	130	milijonov hl

Vinski promet med Avstrijo in Ogrsko v letih 1903 in 1909. Trgovsko ministrstvo je zbralo natančne podatke o tem, koliko vina se je prodalo v letih 1908 in 1909 iz Ogrsko-Hrvatske na Avstrijsko in koliko iz Avstrijske na Ogrsko-Hrvatsko. Statistika ne obsega le vina kot takega, temveč tudi sadjevec in grozdje. Številke govore sledeče:

Uvoz iz Ogrsko-Hrvatske:

	Vrednost v K.		Množina uvoza hl	
	l. 1908	l. 1909	l. 1908	l. 1909
vino in sadjevec . . .	26,966.068	31,898.610	956.708	1,181.461
sveže grozdje . . .	4,262.730	2,952.750	142.091	98.425
	31,228.798	34,851.360		

Izvoz iz Avstrijske:

	Vrednost v K		Množina hl	
	l. 1908	l. 1909	l. 1908	l. 1909
vino in sadjevec . . .	9,205.757	7,924.214	347.356	330.730
sveže grozdje . . .	85.124	49.114	3.247	1.889
	9,290.881	7,973.328		

Največ vina se proda v sodih. Vkljub temu pa, da stane enota ogrskega vina povprečno 26.50 K, avstrijskega pa samo

22'50 K, se spravi tujega blaga pri nas vendar tako velikanska množina v denar. Enota ogrskega namiznega grozdja stane 30'—kron, avstrijskega pa glasom teh izkazov 26'—K. Vseeno se proda pri nas ogromna množina tega ogrskega pridelka. Najhujše na teh številkah pa je, da se uvoz ogrsko-hrvatskega vina na Avstrijsko od leta do leta viša, vkljub temu, da je tudi pri množini pridelka vsled izboljšanih vinogradov od leta do leta večja. —

Iz teh par številok posnamem torej: množina pridelka je tu in tam velika, vendar se tamkajšnjega vina proda pri nas za ogromne zneske. Vkljub temu, da je tamkajšnje vino dražje, kakor naše. Kje je iskati vzroka? Edinole v trgovini. Ogrska vinska trgovina je bolje organizirana, kakor naša, zato tam tako lep uspeh. Na tem polju se moramo torej mi še izpopolniti, ako hočemo uspešno konkurirati s tujim pridelkom!

Vprašanje: (K. V. C.) Moje novo vino diši precej po žveplu, čeravno nisem žvepljal sodov ne vina. Kaj je temu vzrok in kako odstranim ta duh?

Odgovor: Je prav lahko mogoče, da ima Vaše novo vino duh po žveplu, čeravno niste sedaj nič žvepljali; to pa pride od tod, ker je ostalo mnogo žvepla v grozdju, iz katerega ga ni mogel več dež sprati. Neprijeten duh odstranite novemu vinu, ako ga kar enostavno pretočite. Pri tem pa morate skrbeti, da pride vino kolikor mogoče z zrakom v dotiko. Zato ga pretočiti skozi kad, ali pa zabrnite pipo tako, da bo vino prav na široko teklo in pršelo. Že čez nekaj dni bo zgubilo neprijeten žvepleni duh. Pozneje ko vino bolj dozori, ga morate, če še diši po žveplu, zopet pretočiti in sicer v ravnokar zažveplan sod.

Vprašanje: (H. i. p. V.) Kako se izračuni rentni davek in neposredne pristojbine?

Odgovor: Na to vprašanje najdete odgovor v februarški številki »Zadruga«. Pri Vas leži menda »Zadruga« nerazrezana na prašni polici?!

Vprašanje: (F. R. V.) Kedaj je najboljši čas za sajenje drevja?

Odgovor: V gorkih krajih je najbolje saditi v jeseni, ko listje odpade, v mrzlih pa zgodaj v spomladi. Čez zimo se drevo in zemlja vležeta in vse rane se zacelijo ter korenine začno prav zgodaj delovati. V mrzlih krajih pa v jeseni vsajeno drevo lahko zmrzne.